

Territoriaalne säilenõtkus ja kodanikuvastutus maapiirkondade muutustes

Kadri Kasemets

Tallinna Ülikool

kadrisem@tlu.ee

KONTEKST

- “Säilenõtkus kultuuriteenuste ja kogukondlike praktikate kaudu”
(01.01.2024-31.12.2024) Kultuuriministeeriumi Eesti kultuuri teadus- ja arendusprogrammist
- **Vernakulaarse materiaalsuse haldamine ja omandisuhted**
 - Sekundaarne suunatud sisuanalüüs
 - 39 kvalitatiivset pool-struktureeritud teemaintervjuud (kolm Kagu-Eesti maakonda): raamatukoguhoidjad, kultuurimaja/rahvamaja/seltsingute eestvedajad, külavanemad/juhatuse liikmed.
- Kogukonnale oluliste hoonete/õueala haldamine ja omandisuhted
- Kuvandiloome narratiivid ja sümboolne tähendusloome → territoriaalne kapital

TERRITORIAALNE SÄILENÕTKUS

- Kohapõhine (ajalooline) vernakulaarne materiaalsus (ka loodus ja seotud maamärgid); kujundab kohaliku miljöö/eluviisi kaudu ühist hüve (Tomai & Berger 2024; Dufeu et al. 2023).
- Eneseteostus ühishuvina: regionaalne atraktiivsus, konkurentsivõime (Makkonen & Inkinen 2023).
- Väikeettevõtlus (majutus, pood, restoran jmt): vernakulaarse taristu uus otstarve (kool, meierei, mõis, kolhoosikeskus)
- Lepinguga eraomand rendile seltsingule/vallale -> ühised projektitaotlused taristu renoveerimisele
- “territoriaalse kapitali” kujundamine: vähe kohtumispaiku või silmatorkamatud kohad (Bischof & Decker 2023).

ARHITEKTUUR

Ruum näitab, kas inimesest hoolitakse

Tõnis Arjus: „Üle riigi on palju ägedaid ideid, aga asjaosalised ei saa sageli omavahel kokku. Riigiarhitekti institutsioon saab olla lõimija rollis.“

-> ruum näitab, kas inimene hoolib.

TUNNETATUD OMAND, KOGUKONNASIDUSUS, VALMISOLEK KOOSTÖÖKS

- **Kogukonnamaja: teenus + külaselts/MTÜ**
- Teenus(t)e rajamine kogukonnaruumide arvelt/valla plaan müüa ühisomandit
- Läbirääkimiste käigus tugevneb kogukonnasidusus; uus sünergia

*Siis tuli sama nali, et taheti, **vald mõtles nagu mõtles, et ta ei jõua seda enam üleval pidada, et vaja maha ära müüa.** Mingi soomlane oli ostja. Ja siis me saime. See tuli kuidagi info kätte, et tahetakse maha müüa ja siis me külaelanikud kõik kokku jah ja siis sai valda kiri tehtud **ja saigi MTÜ moodustatud. Et jääks üks asigi siia eks ju.** Et noh, et see soomlane võib ju öelda, et ma lasen, **et ja ja, aga teatud ajani ja siis on kõik.** Ja siis saigi nagu, et alumine korrus jäi siis nagu vallale, noh mida ta haldab. Ja siis ülemine siis haldab nagu MTÜ.*

*Ja mis veel võib olla natukene nagu tekitas mingit nagu lõhet. Ma isegi ütleks kohaliku omavalitsuse ja [küla nimi] rahva vahel oligi selle külakeskuse nõ täielik renoveerimine mingil hetkel. 2000 ma võin eksida, aga see võis olla 2017, 2018 kui tegelikult külainimestelt võeti ära see vana hea hoone ja sellest tehti hoopiski nii, et sellest tuli alla lasteaiarühm ja üles tulid noortetoad ja tegelikult see natukene nagu tekitas sihukest nagu noh hõõrumist. **Ma arvan, et külarahvas ei ole sellest siianii üle saanud, sest seal oli nagu nende kohtumispaik, sest nad said sinna minna, kõikide noh, kellel iganes oli peres juubel, nad läksid, tänaseks on sellest külakeskusest kui sellisest tegelikult saanud mingil moel ikkagi haridusasutus, ja seal nagu ei peeta enam selliseid pidusid.***

TUNNETATUD OMAND, KOGUKONNASIDUSUS, VALMISOLEK KOOSTÖÖKS

- Hooldamata valla(riigi)vara hooldamine/restaureerimine
 - (Ajaloolised) bussi- rongijaama ootepaviljonid; avalik ruum

Et need, kes noh, ütleme, tulevad ka külastajad siis /.../ rongiga, et siis eks see, mis nii-öelda kohe esimesena silma torkab, et see, see plats oleks siis nagu viisakas /.../. Ütleme, et, et see loodushoid ja looduskeskkonna säilitamine ja see nii-öelda koha miljöö säilitamine, et et see on muidugi nagu üks selline üks selline nagu oluline väärtus, mida, mida need inimesed üldiselt hindavad, kes, kes seal kohapeal. Ja, ja noh, see miljööväärtus tähendab muuhulgas ka siis seda, et noh, nagu nad ei kujuta ette, et keegi mingisuguse, sellise ka kaasaegse eurostiilis maja sinna ehitaks.

TUNNETATUD OMAND, KOGUKONNASIDUSUS, VALMISOLEK KOOSTÖÖKS

- Kohalike maastikuelementide sidumine kohtumispaiaks (jões, järved, matkarajad)
 - talgud
 - Jaanipäev, jõulud, Eesti Vabariigi aastapäev, vastlapäev, talgud
- mikropoliitilised sündmused

No selles mõttes, jaanipäeva üritus on kindlasti selline, kus on ümberkaudsed lähedalt ja isegi kaugelt inimesed tulevad. Just need, kellel on mingisugune seos külaga. Siis jaanipäev on nagu selline kus tullakse, et näha enda tuttavaid. Ja et just nagu selline nostalgiline moment. Et moment on küll sihuke, et on väljastpoolt inimesi ka palju.

TUNNETATUD OMAND, KOGUKONNASIDUSUS, VALMISOLEK KOOSTÖÖKS

- Järjepidevus, nähtavus, kuvand
- *Esimestel aastatel, ma võiks öelda, paar aastat, on meil haldusspetsialist [nimi] vallas, kes on raudvarana. /.../ Ja ta esimesed poolteist aastat, meil oli erinevaid kohtumisi [küla nimi] arenguteemadel, sest meil oli vaja rahalist toetust eks ju. Erinevaid kohtumisi, erinevaid projekte. Ja ta möödus minust nii, et ta mulle vastu tere ei öelnud. Siis tema jaoks jälle tundus, et tuli keegi uus. Hakkas mingit asja ajama. **Et selle usalduse võitmiseks tegelikult pidi meeletult tööd tegema.** Nii et ma pigem täna arvan, et nende ootus on ikkagi see, **et kes on küla eesotsas, päriselt suudab seda hoida.** Et see, mida ikkagi täna on ehitatud, et see nagu jääb püsti, mitte seda ei lammutata mingil hetkel maha, sest ma hommikul ärkan ja arvan, et ma enam ei taha või mul ei ole aega/.../**Eks see mainekujundamine on ka olnud üks osa, päris suur osa MTÜ tööst /.../**Et me oleme sellest väga tänulikud, et [valla nimi] on juba nagu näeb, et me oleme päris potentsiaalne küla ja kogukond ja on sellist päris palju toetust kui oli näiteks paar aastat tagasi. Siis olid natuke skeptilised igasuguste toetuste suhtes, et huvitav küll, anname ja siis lähevad lahku jälle ja milleks me toetame.*

KOKKUVÕTE JA ARUTELU

- Tunnetatud omand – kogukond/indiviid võtab ise vastutuse (vabatahtlikkus ja kodanikuvastutus)
- Ühine vernakulaarse taristu haldamine kujundab kogukonnasidusust ning omavalitsuse valmisolekut kogukonnavalitsemisele.
- Juurdepääs materiaalsele kultuurile ja valmisolek avalikuks tähelepanuks: kohalood, sümboolne tähendusloome, territoriaalne eristumine, jätkuvus
- Kes ja kui palju vastutab (formaalne/vabatahtlik)?
- Vallapoolne valmisolek võtta kogukonda võrdväärse partnerina.

